

HEMLIG OCH SMAL
Kvinnans hela väsen är en hemlighet som bör bevaras, ansåg författaren Karen Blixen, som ägnade en stor del av sitt skapande åt att berätta om höljet kring det hemliga. Hennes ätstörningar, syfilis och bekymmer med kärlek och ekonomi blev allmångods genom hennes självbiografiska skrifter. En konsekvent tillämpad diet på druvor, ostron och champagne hjälpte henne att förverkliga målsättningen att vara »den magraste kvinnan i världen«.

Foto: All Over Press och IBL Bildbyrå

Karen Blixen levde på druvor, ostron och champagne:

»En kvinna kan aldrig vara tillräckligt mager«

Karen Blixen (1885–1962) är intressant också som personifikation av en avancerad ätstörning, men med både medicinska och somatiska förtecken. Hon växte upp som en högreståndsperson i Danmark och umgicks i de högsta kretsarna och i det danska hovet. Hon hade en komplicerad uppväxt med många faktorer som kan förklara hennes framtida förhållningssätt till mat. Redan i tonåren beskriver hon hur hon kastar ut sitt smörgåspaket genom fönstret på tåget, och mycket annat i hennes be- teende och skrifter pekar mot en ätstörning.

Karen Blixen var en stor beundrare av Lord Byron – en av historiens mera kända anorektiker, känd för att ha yttrat: »I always feel better after vomiting ...« Byron var hetsätare, hällde ättika i sin mat, kunde aldrig inta en måltid tillsammans med sin hustru, simmade trots sin klumpfot långa sträckor (en romantisk form av joggingsanorexi) och skrev hyperromantiska dikter.

Karen Blixen kallades Tanne i sin barndom, men när hon sedan började skriva sina första noveller vågade hon inte uppträda under eget flicknamn, utan

dessa texter publicerades under pseudonymen Isak Dinesen, med faderns efternamn. Fadern Wilhelm var elegant officer men hade betydande psykiska problem och begick självmord när Karen var 10 år gammal. Mycket av Karen Blixens tidiga författarskap handlar om svårigheterna i att vara ung med religiösa grubblerier och komplicerade sexuella tankar.

Hon gifte sig med sin kusin, den svenske baronen Bror von Blixen-Finecke – som var en ökad playboy. Paret levde i Afrika en tid och drev där en kaffefarm, som Blixen beskrev i den välkända »Min afrikanska farm«, boken som börjar: »Jag hade en gång en farm i Afrika vid foten av Mount Ngong«. Maken var notoriskt otrogen, misskötte ekonomin och farmen var svår att sköta. Man har frågat sig om det var vid denna tidpunkt som Karen Blixen fick syfilis via makens eskapader, men har samtidigt konstaterat att om så hade varit fallet borde merparten av den europeiska kolonin i Kenya också ha varit infekterad. Några barn fick paret aldrig. Boken blev sedermera den kritikerhyllade filmen »Out of Africa«. Om hon verkligen hade ett förhållande med storviltjäga-

ren och äventyraren Hatton, som ofta besökte farmen till dess han störtade med sitt lilla plan förblir oklart.

Efter 20 års kamp gav Karen Blixen upp, övergav sin kaffefarm och återvände till Europa och sedan till USA, där hon var en hyllad och eftersökt partygäst. Hon var mera känd i andra länder än i Skandinavien för sina första böcker. Hon skrev på engelska, var tidigt uppmärksammad för »Seven gothic tales« och »Winter's tales« och var två gånger nominerad för Nobelpriset i litteratur.

En av hennes kända böcker heter »Babettes gästbud« och handlar om motsatsen till anorexi, nämligen en variant av överdådig hetsätning. Huvudpersonen Babette räddas till livet vid ett skeppsbrott av norska fiskare. Babette får arbeta i ett sjömanshem, där ingen anar att hon besitter avancerade gastronomiska kunskaper. Övåntat vinner hon en storvinst i ett franskt lotteri och bestämmer sig för att satsa allt på en makalös fest för byns invånare. Dessa har aldrig sett franska viner, konjak och likörer, vet inte vad tryffel, sköldpadda, hummer eller fasan är och har ingen aning om franska ostar eller exotiska choklad-desserter. Men maten förenar dessa tvärviggar, och omtumlade ramlar de ut i natten uppfyllda av ett saligt rus, utan att förstå att Babette med festen spenderat sin sista lotterivunna franc. När boken sedermera gjordes om till film förlades handlingen till Danmarks västkust på Jylland. I eftertexterna till filmen redovisas inte bara det vanliga: skådespelare, filmare, regissörer och producenter osv, utan även de köksmästare som designat de eleganta gastronomiska kreationerna.

Karen Blixen drog sig tillbaka till Rungsted några mil norr om Köpenhamn, där man renoverade hennes barndomshem, delvis med insamlade medel. Unga manliga beundrare besökte henne ofta men hon gifte aldrig om sig. Hennes hem är nu ett välbesökt museum, många av föremålen har afrikanskt ursprung. I USA umgicks hon med de rika och de kända och levde i princip på druvor, ostron och champagne. Och uppenbarligen lyckades hon i sin ambition att vara »den magraste kvinnan i världen«. Stagnelius skriver i »Suckarnes mystèr«:

*Tvenne lagar styra mänskolivet.
Tvenne krafter välva allt, som födes
under månens vanskelige skiva.
Hör, o mänska! Makten att begära
är den första. Tvånget att försaka
är den andra.*

Denna ambivalens kan väl sägas illustrera många ätstörningar. Hetsätaren känner tvånget att begära genom att proppa sig full, men försakar sedan genom att sticka fingrarna i halsen och kasta upp.

Vad vet man då om Blixens ätstörning? I hennes tidigaste berättelser finns ovan nämnda ambivalens till mat. Men sannolikt har somatiska problem undan för undan tagit över. Det är tänkbart att det rörde sig om mag-tarmkomplikationer efter syfilis och att den kvicksilverbehandling, som hon lär

MASKEN SOM HÖLL
»Det är inte på ansiktet man lär känna en, utan på masken«, hävdade Karen Blixen. Fotografier av henne under senare delen av hennes liv visar en en utmärkt åldrad kvinna. Men hon upphörde aldrig att tala om kvinnors skönhet och mystik.

Foto: All Over Press

ha fått, kan ha förvärrat tarmmotiliteten. Blixen opererades dessutom för magsår, och det är möjligt och rimligt att tro att allt detta sammantaget ledde till hennes anorexi.

Hon brukade också mycket smärtstillande läkemedel och kedjerökte. När Blixen i sina aforismer talar om kvinnors skönhet är ju fotografierna av henne själv närmast skrämmande bilder av en utmärkt åldrad kvinna. Det är närmast anmärkningsvärt att hon över huvud taget kunde uppnå 77 års ålder.

Karen Blixen strödde aforismer omkring sig och beundrades av den amerikanska överklassen för sitt snille. I USA sade hon en gång att »with age I have realised that it is actually more comme il faut to be dead than alive«. Och sitt förhållningssätt till männen beskrev hon på följande sätt: »Gud skapade mannen före kvinnan, det är likadant som när jag skriver: jag börjar med att göra en kladd.« En lista på flera aforismer återges här intill.

Stephan Rössner
professor, överviktsenheten,
Karolinska universitetssjukhuset, Huddinge

Citat från Karen Blixen

- Den som vill leva om sitt liv har inte levat.
- Det är ingen dålig egenskap hos en berättelse att man bara förstår hälften.
- Det är inte på ansiktet man lär känna en, utan på masken.
- En förälskad ung människa är först och främst offer för krafter i sitt eget inre.
- Kvinnans hela väsen är en hemlighet, som bör bevaras.
- Låt de lyckligt lagda människorna föröka sig, så blir människoslåttet lyckligt en gång.
- Skolan är inte livet, och livet anpassar sig inte efter skolan; det är skolan som skall anpassa sig efter livet.